

ליקוטי ופסקי הלכות "חוקי היום"

ותלמודם
"תלפזת הנינים"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

241

הפצי מצוה אחרי סוכות - שאילת גשם | פרשת נח תשפ"ה

נא לא לעיין בגליון
בשעת התפילה
וקריאת התורה

דיני משיב הרוח

משיב הרוח ומוריד הגשם

יב מתחילים לומר בברכה שניה של שמונה עשרה 'משיב הרוח ומוריד הגשם' בתפילת מוסף של יו"ט אחרון של חג, ואין פוסקין עד תפילת מוסף של יו"ט הראשון של פסח (ש"ע א"ח סי' ק"ד ס"א).

יג יש שאומרים בקמ"ץ תחת הגימ"ל (ש"ת אג"מ א"ח ח"ד סי' מ' וש"ת אבן ישראל ח"ח סי"ט), אבל הנוסח הקדמון היה לומר בסג"ל תחת הגימ"ל (חיד"א יוסף אומץ, ליקוטי מהר"ח).

טעויות במשיב הרוח

יד אמר 'מוריד הטל'. טעה ואמר בימות החורף 'מוריד הטל' כמו שהיה רגיל לומר בקיץ ע"פ נוסח ספרד, אם נזכר כשעדיין בתוך הברכה, יתקן עצמו ויזכיר גשם (ביאה"ל שם ד"ה אן), ואם נזכר אחרי 'ונאמן אתה' צריך שוב לומר 'ונאמן אתה' כדי לברך כעין החתימה (מ"ב סק"ט), ואם כבר אמר ברוך אתה ה' ימשיך בתפילתו שהרי גם בחורף צריכים אנו לטל.

טו לא אמר כלום. אבל אם גם לא אמר 'מוריד הטל', ושכ"ח הוא באלו שאינם אומרים אותו בקיץ כמו בנוסח אשכנז, אם כבר סיים הברכה ועדיין לא התחיל 'אתה' קדוש או 'נקדש' יאמר אז 'משיב הרוח', אבל אם כבר התחיל 'אתה' קדוש או 'נקדש' חוזר לראש התפילה (ש"ע סי' ק"ד ס"ה, ומ"ב) וא"צ לומר שוב ד' שפתי תפתח' (מ"ב סק"א) וגם א"צ לומר 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' שהרי נקרא תפלה רק שחסר לו ההזכרה הראויה.

ספק אם אמר משיב הרוח

טז תוך ל' יום. אם נסתפק אם הזכיר 'משיב הרוח ומוריד גשם', אם זה עד שלשים יום מיום שהתחילו לאמרו [כ"א מרחשון] או קודם תשעים תפילות באיזה מהם קודם (מ"ב סק"ז) [ושליח ציבור קבוע מרוויח בזה שהרי הוא מתפלל פעמיים כל תפילה, (שע"ת)], הרי הוא בחזקת שלא אמר מאחר שעדיין אינו רגיל בו, ובמקום שצריכים לחזור צריך לחזור אף הנסתפק.

יז אם אפילו לאחר ל' יום מצא עצמו ג' פעמים שעדיין טועה בזה הרי איתרע חזקתו ודינו כתוך ל' יום, אם לא שהוא נזכר תמיד מיד (א"א בוטשאטש).

יח אם מיד לפני התפילה או תוך התפילה נזכר ומיודע לזה שצריך לומר הזכרה הנכונה, אפילו אם נתעורר ספק מיד אחר התפילה, נקטינן דאמר כהוגן, אבל אם כבר נתעורר הספק תוך תפילת שמו"ע סמוך להברכה שבה האזכרה, מסתמא אמר שלא כהוגן וצריך לחזור באופן שצריכים לחזור (מו"ק), ואם לא נזכר לפני או תוך תפילתו להזכיר מעין המאורע אפילו אם נזכר אחרי התפילה צריך לחזור.

יט אדם שיודע עצמו ותמיד מעלה ספיקות בלבו אם אמר כהוגן או לא, אין לו להתייחס לספיקות אלא מה שנתעורר מיד, אבל ספיקות שמתעוררים לאחר זמן אין להתייחס להם כלל.

הדרים בדרום כדור הארץ

כ דנו הפוסקים לגבי מקומות יישוב יהודים הנמצאים בדרום כדור הארץ מתחת קו המשווה [equator], כגון דרום אפריקה ודרום אמריקה ואוסטרליה, אשר עונת קיץ שלהם הוא עונת החורף שלנו, איך הם אמורים להזכיר ולשאל בתפילתם. מתחילה היו שנקטו שאין עליהם לשאל ולהזכיר כלל אלא שעליהם לשאל בתפילת 'שמע קולנו' כפי הצריך להם (ש"ת תורת חיים ח"ג סי' ג).

דיני חפצי מצוה של סוכות אחרי סוכות

דין סכך אחר סוכות

א לשים סכך באשפה. סכך, בשעת עשיית המצוה בימי סוכות אסור להשתמש בהן שלא לצורך מצוה, אבל לאחר ימי סוכות מותר להשתמש בהן לצורך עצמו בדבר שלא מגונה, ולכן לאחר ימי סוכות אין לזרוק הסכך בידים לאשפה שאין הוא דרך כבוד לדבר שנעשה בו מצוה (מ"ב סי' כ"א סק"ו), אבל מותר לשים הסכך ליד האשפה אע"פ שבסוף הם יזרקו לאשפה ע"י אחרים מאספי האשפה (ע"פ מ"ב שם סק"ז, ש"ת מקדש ישראל סי' צ"ח) ובלבד שלא יהיה באופן שאנשים יבואו לדרוך עליהן כדלהלן.

ב לדרוך על סכך. אין לדרוך או לפסוע על סכך אחר סוכות דתשמישי קדושה הן ואין לנהוג בהן בבזיון, ולכן אין לזרוק הסכך במקום שרגילין רבים לפסוע שם שהרי הוא מביא הסכך לידי בזיון (מ"ב סי' תרל"ח סק"ד).

ג סכך מעוטף. אם הסכך נמצא מעוטף בשקית, כגון שזורק סכך של קיינעס שנתלע או שנתעפש בתוך אריזתו, מותר לזרוק לאשפה באופן שאין חשש שיתגלה הסכך באשפה (הגר"נ קרליץ, חוט שני סוכות עמ' רל"ד).

ד להשתמש בסכך קיינעס למחיצה. לאחר סוכות מותר להשתמש בסכך קיינעס למחיצה כגון לשים אותו סביב חצרו או מרפסת כמחיצה שאין זה תשמיש מגונה.

ה סכך בשנת השמיטה. מי שכרת ענפי דקל לסכך, אינו צריך לנהוג בענפים בקדושת שביעית שאין בהם קדושה, ולכן מותר לשים אותם ליד האשפה אע"פ שגורם להם שיזרקו, כל שאינו עושה כן בידים משום ביזוי מצוה וכנ"ל (אות א').

נוי סוכה אחר סוכות

ו לאחר סוכות אין להשתמש בנוי סוכה לתשמיש בזוי, וע"כ אם תלה פירות לנוי סוכה כגון רימונים, אתרוגים או תמרים, כל שראויים לאכילה יאכלם, ואם לאו לא יזרקם בדרך בזיון אלא יניחם בשקית ויזרקם.

ד' מינים אחר סוכות

ז אתרוג. לאחר שנגמר חג הסוכות מותר ליהנות מהאתרוג שבירכו עליו בסוכות ומותר גם באכילה אבל אסור לנהוג בו בזיון, ויש שנהגו לעשות מרקחת לליל ט"ו בשבט (ליקוטי מהר"ח, כף החיים סי' תרס"ד ס"ק ס'), ויש שנוהגים לתת ממנה לאשה המקשה לילד לסגולה (שם).

ח אתרוג של שביעית. אם האתרוג נקטף לאחר ר"ה תשפ"א, מחמירים מספק שיש בו קדושת שביעית ולכן צריכים לנהוג בהתאם.

ט לולב. יש שנהגו לשרוף הלולב ערב פסח עם החמץ כדי לעשות בו מצוה נוספת, ויש שנוהגים להחזיקו בבית משום שמירה (חיד"א בספרו ככר לאדון, סדר היום) ואין בו קדושת שביעית (ש"ת מנחת יצחק ח"ח סי' ק', ש"ת שבת הלוי ח"א סי' קפ"א, דרך אמונה פ"א סקפ"ו).

הושענות

י על ארון הקודש. יש שנוהגים להניחם מעל ארון הקודש בבית הכנסת (בעל תוס' יו"ט, מלבושי יו"ט על הלבוש, ש"ת מהרש"ם ח"ד סי' נ"ג), ואין זה בזיון לארון הקודש משום לב ב"ד מתנה כדי שיוכלו לקיים המנהג.

יא לשמירה. ויש שלוקחים ההושענות ומצניעיםם הם לשמירת הבית (התניא הקדמון סי' פ"ו) או לשמירת דרכים (מנורת המאור נר ג' כלל ד').

כא אבל בתקופה אחרי זה הכריעו הרבה פוסקים שעליהם להזכיר ולשאלו כפי מנהג שאר העולם מאחר שאין הגשם מזיק להם בימות הקיץ שלהם, והיום שמשמשמים בגשם לטובה גם בימות הקיץ, הסכימו רוב פוסקים שישאלו ויזכירו כרוב העולם, ולכן בימים אלו גם הם אומרים 'משיב הרוח ומוריד הגשם' (ש"ת מנח"י ח"ו סי' קע"א, תשובות והנהגות ח"א סי' צ"ח).

דיני ותן טל ומטר

מתי מתחילים לשאול

כב בא"י מתחילים לשאול למטר ואומרים 'ותן טל ומטר' בברכת השנים כבר מליל ז' מרחשוון [השנה תשפ"ה הוא יום חמישי בערב פ' לך לך] שהרי בא"י צריכים לגשמים יותר (שו"ע סי' ק"ז).
כג בחו"ל מתחילים לשאול למטר בליל של יום שישי אחר תקופת תשרי שהוא הלילה בין רביעי וחמישי לדצמבר [בשנה שבפברואר שלאחריו יש רק כ"ח יום] והשנה תשפ"ה הוא ביום רביעי בערב, ג' כסלו פ' ויצא.
כד בתפילת ערבית. גם אם מתפללים לפני צאת הכוכבים אומרים 'ותן טל ומטר' באותו לילה שצריכים לשאלו (ש"ת שאילת שלמה או"ח סי' נ"ז).

שכח ולא אמר ותן טל ומטר

כה אם שכח ולא אמר 'ותן טל ומטר' בזמן שצריך לאומרו צריך לחזור ולאומרו (שו"ע ס"ק ק"ז ס"ד).

כו בברכת השנים. אם נזכר עדיין בברכת השנים יאמרו במקום שאוחז 'ותן טל ומטר' ושוב יחזור כסדר עד סוף הברכה (מ"ב סק"ט).

כז קודם שומע תפילה. ואם נזכר קודם 'שומע תפילה' שואלו בשומע תפילה ויאמר 'ותן טל ומטר, כי אתה שומע וכו', ואם כבר סיים שומע תפילה, אם נזכר קודם שהתחיל 'רצה' יאמר אז 'ותן טל ומטר לברכה' רצה וכו'.

כח ואם נזכר אח"כ כל זמן שלא עקר רגליו חוזר לברכת השנים, ואם עקר רגליו חוזר לראש התפילה.

כט אם אמר 'יהי רצון וכו' צורי וגואלי' השניה בסוף כל התחנונים שרגיל להוסיף בסוף התפילה נחשב כעקירת רגליו לענין זה אע"פ שלא אמר 'עושה שלום' (מ"ב סק"ח).

ל אם תוך תפלת 'אלקי נצור' ענה לקדושה או לקדיש וברכו, דנו הפוסקים אם זה נחשב לסילוק תפילה לגבי שאם שכח הזכרה ששוב אינו יכול לחזור למקום הצריך אלא צריך לחזור לראש התפילה (א"א בוטשאטש סי' תכ"ב), ולכן הכריעו כמה פוסקים שעדיף שישתוק וישמע הדבר שבקדושה מהשליח ציבור (ש"ת שבט הלוי ח"ה סי' כ"ג), ומ"מ אם בדיעבד ענה בפיו יש לו על מה לסמוך שלא יחזור לתחילת התפילה אלא לברכה שטעה (ש"ת אג"מ ח"ג סי' נ"ו הליכות שלמה פ"ח אות ל"ט).

חזר למקום בשמו"ע באופן שאינו צריך

לא אם לא אמר 'ותן טל ומטר' והמשיך שמו"ע ונזכר וחשב שצריך לחזור לתחילת שמו"ע וכך עשה, ואז נזכר או ראה הלכה שאינו צריך לחזור אלא לברכת השנים, יפסיק במקום שאוחז אפילו באמצע ברכה ומשיך בברכת השנים (ש"ת שדה אלחנן או"ח סי' ג').

לב ואם חזר לברכת השנים משום שחשב שלא אמר 'טל ומטר' ונזכר שאמר, יחזור מיד למקום שאוחז בתחילה (מ"ר בש"ת שבט הקהתי ח"ב סי' נ"ד).

בן ארץ ישראל הנוסע לחו"ל

לג נחלקו גדולי הפוסקים בדיני בן א"י הנוסע לחו"ל בימים אלו לגבי שאילת מטר וכן להיפך (פ"ח ופ"ג, והברכי יוסף הובאו במ"ב סק"ה ובאר היטב סק"ד), ונסכם כאן דעת הרבה מהפוסקים.

לד **אם נוסע לחו"ל לפני ז' מרחשוון**, אז בהגיע ליל ז' יאמר 'ותן טל ומטר לברכה' ב'שומע תפילה', ובברכת השנים יאמר 'ותן ברכה' כמנהג המקום שהוא נמצא שם (ארחות רבינו ח"א עמ' פ"ד, ומ"ר בש"ת קנה בשם ח"א סי' י), ומ"מ אם אומר 'ותן טל ומטר' בברכת השנים כבן א"י יש לו על הרבה לסמוך (ש"ת אג"מ ח"ב סי' ק"ב וש"ת וישב משה ח"א סי' ק"ב).

לה **בחורים**. הדין כנ"ל גם בבחורי ישיבה בני א"י הלומדים בחו"ל הנוסעים בתחילת הזמן לחו"ל.

לו באופן הנ"ל ובדומה להן כשמזכירין מטר בברכת 'שומע תפילה' יש אומרים שצריכים לפרט 'ותן טל ומטר לברכה לבני א"י' (הגר"ש"א), ויש אומרים שראוי לומר 'ותן טל ומטר לברכה בארצינו הקדושה ובכל מקום הצריכים לו' (ש"ת דברי יציב ח"א סי' ס"ח), אבל סתימת הפוסקים הקודמים הוא לומר רק 'ותן טל ומטר לברכה' ולא להוסיף לשונות לנוסח של אנשי כנסת הגדולה (מ"ר כ"ק מ"ן גאב"ד ירושלים).

[לתרומות](#) או דרך הטלפון:

לז **ואם יוצא מא"י לאחר ז' מרחשוון**, כיון שכבר החתיל לשאל בא"י ממשיך לשאול גם בחו"ל שלא יהא כחוכא ואיטולא (שע"ת סק"ב בשם ברכי יוסף), אם לא שהלך לשם עם אשתו וב"ב כדי להשתקע שם דאז שואל כבן חו"ל (ש"ת באר משה ח"ו דיני בני א"י וח"ל סי' ק"ז).

מקום שאין ישוב יהודים

לח הנוסע למקום שאין ישוב יהודים בני חו"ל ודעתו לחזור באותו שנה, ישאל 'ותן טל ומטר' כבן א"י בברכת השנים דאין בו משום 'לא תתגודדו', ונוגע לאלו הנוסעים לקברי צדיקים באירופה וכדומה ואין שם ישוב יהודים. ואפילו אם אח"כ מגיע למקום ישוב יהודים שוב אינו מפסיק וממשיך כבן א"י.

בן חו"ל הנוסע לארץ ישראל

לט בן חו"ל הנוסע לא"י, **אם נוסע לא"י לפני ז' מרחשוון** ובז' נמצא בא"י הרי שואל כבן א"י כל זמן שהוא בא"י (ש"ת דברי יציב הנ"ל וש"ת קנה בשם שם), וכשהחזר לחו"ל קודם יום ס' לתקופה יפסיק מלשאל (ש"ת מנח"י ח"י סי' ט) וי"א דאם חוזר לחו"ל לפני ס' לתקופה ישאל מטר ב'שומע תפילה' (תשובות והנהגות ח"ב סי' נ"ה).

מ ואם הוא נשאר בא"י גם לאחר ס' מהתקופה כגון בחורי ישיבה או בנות סמינר הלומדים בא"י, עליהם לשאל כבן א"י בז' מרחשוון.

מא **טעה ואמר כמנהג המקום**. אם בן חו"ל נמצא בא"י וטעה ואמר שלא כנ"ל, או להיפך שבן א"י טעה בהיותו בחו"ל, אין צריך לחזור דהרי יש לסמוך על השיטות דס"ל דצריך לומר כמו שאמר (ש"ת מנח"י שם).

שליח ציבור במקום שלא כמנהגו

מב אם הוא שליח ציבור במקום שאין שואלין כמנהגו, הרי בתפלת לחש אומר כמנהגו, ובחזרת הש"ץ אומר כמנהג המקום (ברכי יוסף סק"ח) ואף מותר לכתחילה להיות ש"ץ באופן זה (הגר"ש"א).

נתעורר שאלה על תפילה באמצע שמו"ע

מג **לחפש ההלכה בסידור**. מי שנתעורר שאלה באמצע שמונה עשרה על תפילתו כגון בשאלת 'טל ומטר' או 'עלה ויבוא' או שאר הזכרות, ואינו יודע ההלכה, מותר לו לדפדף בסידור לעיין בהלכות מודפסים בסופו [כגון ארטסקרול] ולעיין בהם.

מד **ללכת לעיין בספר**. ואם אין לו הלכות בסידור מותר ללכת לארון ספרים באמצע 'שמונה עשרה' ולברר בספרי ההלכה מה דינו (מ"ב סי' ק"ד סק"ב בשם ח"י אדם), ומ"מ לא ישהה בו זמן הרבה בכדי שיגמור את כל השמו"ע שהרי יכנס לספק אם צריך לחזור לראש.

מה **לשאל לרב**. ואם אינו יודע לעיין בספרים או שאינו יודע מקומו או שאין לו ספרים מותר לו לשאול בפה למורה הוראה הנמצא שם אך הדין (מ"ב שם).

מו **לשאל רב בטלפון**. ואם אין שם רב, מותר להתקשר לרב בטלפון באמצע תפילת שמונה עשרה לשאול על דינו עכ"פ בדבר שמעכב, אבל שיהיה בצניעא כגון תחת טליתו או חוץ לביהמ"ד כדי שלא יהיה בו חילול השם ומראית העין שמדבר בטלפון באמצע שמו"ע, ובסוף השיחה לא יסיים בברכת 'יישר כח'.

מז **ואם אפשר לו לכתוב שאלתו בלי דיבור** עדיף טפי (מסגרת זהב על קיצשו"ע סי' י"ח סק"ג).

אמר 'ותן טל ומטר' קודם זמנו

מח **בא"י**. אם אמר 'ותן טל ומטר' בא"י אחרי חג הסוכות קודם ז' מרחשוון, רוב הפוסקים סוברים שאינו חוזר משום שבעצם חשיב זמן של גשמים, ורק מעכבים מלבקש עד ז' מרחשוון משום עולי רגלים, ובדיעבד אם אמרו עד ז' מרחשוון אינו חוזר (תהלה לדוד סי' ק"ז סק"א, ארחות חיים ספינקא שם סק"א, הגר"ש"א, אשי ישראל פכ"ג אות מ"ה).

מט **אמנם יש הסוברים** שלא יצא ידי חובתו בזה וצריך לחזור (דינים והנהגות להחזו"א תפילה פכ"ד כ"ו, שערי תשובה סי' ק"ח סק"ז).

נ **בחו"ל**. אמנם אם בחו"ל שאל אחר ז' מרחשוון וקודם ס' יום לתקופה, צריך לחזור ודינו כשואל טל ומטר בימות החמה, אבל יתנה ויתפלל לשם נדבה (ע"פ מ"ב סי' ק"ז סק"ג וביאה"ל שם ד"ה הצריכים).

הגליון נתרם לע"נ

מרת **אסתר ב"ר יצחק בלייער ע"ה**

זענטא - כ"ח תשרי תרצ"א

ול"ע מרת **דבורה אשת ר' יצחק ברייער ע"ה**

סעמרא - ל' תשרי א' דר"ח מרחשוון תרנ"א

הונצת ע"י נכדם הר"ח ר' יהושע שמואל בלייער הי"ו

